

11. Костомаров Н. Южная Русь: казачество до восстания Богдана Хмельницкого / Н. Костомаров. – Б. м.: Б.в., б. р. – 97 с.
12. Марковин Н. Очерк истории запорожского казачества / Н. Марковин. – СПб. : В типографии Ф.С. Сушинского, 1878. – 78 с.
13. Любавский М. Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства / М. Любавский. – М. : Б. в., 1892. – 997 с.
14. Владимирский-Буданов М. Население Юго-Западной России от половины XIII до половины XV века / Архив Юго-Западной России, издаваемый временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше утвержденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Ч. 7. – Т. 1. Акты о заселении Юго-Западной России (1386-1700 гг.). – К. : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1886. – 647 с.
15. Антонович В. Виклади про козацькі часи на Україні / В. Антонович // Запорожці : до історії козацької культури. – К. : Мистецтво, 1993. – С. 37-42.
16. Яковлев А. Бунт черкасцев и каневцев в 1536 г. / А. Яковлев // Україна. – 1907. – Т. 1. - № 1. – Ч. 1. – С. 81-96.
17. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. – К. : Вища школа, 1994. – 538 с.
18. Черкас Б. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханатом (1515-1540) / Б. Черкас. – К. : Інститут історії України НАН України, 2006. – 244 с.
19. Архив Юго-Западной России, издаваемый временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше утвержденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Ч. 7. – Т. 1. - Акты о заселении Юго-Западной России (1386-1700 гг.). – К. : Тип. Г.Т. Корчак-Новицкого, 1886. – 647 с.
20. Разин Е.А. История военного искусства : в 3-х т. – СПб. : Полигон, 1999. - Т. 2. – 628 с.
21. Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки первой половины XVI в. Собр. М.М. Кромом // Памятники истории Восточной Европы. Источники XV–XVII вв. – Москва–Варшава, 2002. – Т. VI. – 686 с.
22. Черкас Б. Козацтво на службі уряду в першій третині XVI ст. / Б. Черкас. – С. 203-212. - history.org.ua/LiberUA/978-966-02-5552-4/60.pdf
23. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные археографической комиссией. – СПб.: Типография Эдуарда Праца. – Т. 1. – 318 с.
24. Яковлев А. З історії реєстрації українських козаків в 1-й пол. XVI в. / А. Яковлев. – К. : Б. в., 1907. – 14 с.
25. Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства / Репринтне відтворення видання 1903 / Д.Н. Бантыш-Каменский. – К. : Час, 1993. – 656 с.: іл.
26. Полонська-Василенко Наталія. Історія України: у 2-х т. / Репринтне відтворення видання 1972-1976 / Наталія Полонська-Василенко. – Т. 1. – До середини XVII ст. – К. : Либідь, 1992. – 640 с.

УДК 347.78(477)

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Микитенко О.В.

(здобувач Університету ДФС України)

Анотація. В статті узагальнено теоретичні засади інформатизації в умовах формування інформаційного суспіль

Annotation. Information is not integral part of being an individual. At all times of mankind it was an element of the mechanism of evolution. However, the highest value information acquired in the context of globalization. It is in the middle of the twentieth century abstract concept, it turned into an object of study, a category that was associated with the process, the actions of members of society, reflected in its accumulation and distribution obrotsi.

The article summarizes the theoretical foundations of information in the emerging information society, from the perspective of modern jurisprudence. The features of a modern manifestation in public life in general, and in particular the practice of state.

We consider the category of "informatization" in the system information law, drawn attention to its modification. On the basis of the category of "informatization" The basic element of social process - computerization of society, the nature, characteristics and current status.

In the article analyzed the main stages of the formation of information society in Ukraine. Thoroughly analyzed the main principles and directions of information society in Ukraine. Provision and analysis of the most important approach to the information society, are the main areas of contemporary research outlined the problems noted their relevance. Attention is paid to new instruments of influence on the development of the information society.

Outlines the aspects of its legislative support, and solved the issue of scientific evidence of modern legal doctrine of information. Outlines the most important results of the study of the process of information society, makes recommendations for its scientific and practical use.

In the establishment and development of the Ukrainian state has important state of relations in society, associated with the accumulation, processing, storage and transmission of information, because the impact of information globally, was almost not appreciated. In this case, an additional incentive for this served modern technology - the emergence and development of personal computers, which gradually united in a network, the emergence of new means of information transfer. The information from paper form to electronic crossed that speeded up the transmission and receipt of information.

Keywords: information, information society.

Інформація є не від'ємною частиною буття індивіда. В усі часи існування людства це був елемент механізму еволюції суспільства. Проте, найвищу цінність інформація набула в умовах глобалізації. Саме в середині ХХ століття з абстрактного поняття вона перетворилась на об'єкт вивчення, категорію, що була пов'язана з процесом, діями членів суспільства, що виражаються в її накопиченні, оброці та розповсюдженні.

В умовах становлення та розвитку української держави важливого значення має стан відносин у суспільстві, що пов'язані з накопиченням, обробкою, зберіганням та передачею інформації, адже вплив інформації, в світовому масштабі, став практично не оцінений. При цьому, додатковим стимулом для цього слугували сучасні технології – поява та розвиток персональних комп'ютерів, що поступово об'єднувались в мережі, появу нових засобів передачі інформації. Інформація з паперової форми перейшла в електронну, що пришвидшило передачу та отримання інформації.

На кінець ХХ століття, в світі утвердилася концепція інформаційного суспільства, технології почали вважатись інформаційними, а ера суспільного розвитку отримала назву інформаційна. Саме з цього моменту в наукових колах почали точитися дискусії пов'язані з інформатизацією вітчизняного суспільства, що почало набувати ознак інформаційного.

Варто зазначити, що питаннями які пов'язані з поняттям «інформація» та сутність категорії «інформаційне суспільство» займалися такі вчені як: І. В. Арістова, К. І. Беляков, Ю. О. Гелич, С. Л. Гнатюк, О. О. Золотар, В.В. Костицький, А. М. Новицький, Н. Б. Новицька, В. Г. Пилипчук, Н. А. Савінова та інші.

Зосереджуючись на осмисленні поняття «інформатизація», то корисним для дослідження є погляди В. І. Пожусєва. Вказаний вчений, у власній статті «Інформатизація як ресурс розвитку сучасного українського суспільства», окреслив необхідність дослідження інформатизації, зосередився на вивченні цих процесів в українському суспільстві, у результаті обґрунтувавши напрями оптимізації інформатизації [1].

Крім того, важливим для наукового пізнання є публікація О. М. Сазонець «Стратегії інформатизації соціально-економічного країни», де вчений, відмічає, що реалізація національних стратегій інформатизації шляхом комплексного вирішення питань інформатизації українського суспільства спочатку на законодавчому рівні, а потім

на рівні технічних розробок та практичного втілення законодавчих положень дозволить Україні вийти на загальноприйнятий світовий рівень інформатизації [2].

Зазначене вище свідчить про значні досягнення вітчизняної науки, які пов'язані з новими знаннями щодо інформатизації та розвитку інформаційного суспільства. Проте, на наш погляд існують поза увагою вчених залишилися питання наукового обґрунтування сучасної правової доктрини інформатизації.

Метою статті є узагальнення теоретичних засад щодо інформатизації в умовах формування інформаційного суспільства, з позиції сучасної правової науки.

Для досягнення поставленої мети необхідним є виконання таких **завдань**:

по-перше, визначити сучасні наукові підходи вчених-юристів до розуміння сутності поняття «інформаційне суспільство»;

по-друге, охарактеризувати «інформатизацію» в контексті формування інформаційного суспільства в Україні.

В сучасних умовах інформатизацію, більшість фахівців, пов'язують з формуванням інформаційного суспільства. Так, на думку окремих вчених рух до інформаційного суспільства, підсилює роль інформації у вирішенні будь-яких людських проблем [Ошибка! Закладка не определена., с. 4]

Впровадження та використання інформаційних технологій радикально змінює не тільки матеріальне, але й духовне виробництво – виробництво знань. При цьому виникає нова цивілізація – інформаційне суспільство [3, с. 15–16].

Досліджуючи теоретичні аспекти становлення інформаційного суспільства А. А. Хлебніковою було зроблено висновок, що актуальність концептуального осмислення інформаційного суспільства, яке розвивається в умовах глобалізації, зростає у зв'язку з тим, що потребує удосконалення процесу виробництва і розвитку інформації та особливостей її практичної реалізації, а відповідно і формування інформаційної культури [4, с. 170].

Ще на початку 90-х років з'явилась теза про те, що інформаційне суспільство – це процес, в якому соціальні, технологічні, економічні, економічні, політичні та культурні механізми не просто пов'язані між собою, а буквально, сплавлені, злиті в єдине ціле [5, с. 34].

Прикладне тлумачення інформаційного суспільства пов'язано з діяльністю Європейського Союзу, зокрема Комісії Європейського Союзу, яка за результатами своєї роботи визначала, що «інформаційне суспільство» – це суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку [6, с. 11].

На думку Ф. Уебстера, головною рисою переходу до «інформаційної епохи» стала наявність мереж, що об'єднують між собою людей, інститути і держави. І як результат, збільшення розриву між зростаючою глобальною діяльністю і соціальним розривом, що загострився [7, с. 14].

Необхідно врахувати, що перехід будь-якої країни до інформаційного суспільства вимагає переосмислення, а в окремих випадках і розробки нових механізмів регулювання відносин, що виникають між громадянами, їх об'єднаннями та державою. Оскільки еволюція людської цивілізації диктує між-народній спільноті необхідність прямування до єдиного інформаційного суспільства, наша країна не може стояти осторонь цих процесів [8, с. 10].

При цьому, на думку А. І. Ракітова суспільство є інформаційним, якщо:

– будь-яка особа, група осіб

забезпечує вільний доступ до засобів зв'язку, які використовуються для отримання інформації, що потрібна для їх життєдіяльності та вирішення приватних завдань;

- існують розвинені інфраструктури, що забезпечують створення та функціонування національних інформаційних ресурсів в обсязі, який потрібен для підтримання постійно пришвидшеного розвитку технічного прогресу;

- у суспільстві відбувається процес прискорення автоматизації всіх сфер та галузей виробництва та управління;

- у суспільстві відбуваються радикальні зміни, наслідком яких є розширення інформаційних послуг **[Ошибка! Закладка не определена., с. 32]**.

В свою чергу, Ф. Уебстер виділяє п'ять підходів до визначення інформаційного суспільства, пов'язаних із параметрами ідентифікації новизни:

- технологічне;
- економічне;
- пов'язане зі сферою зайнятості;
- просторове;
- культурне **[Ошибка! Закладка не определена., с. 14]**.

Терміни «інформаційне суспільство» та «інформатизація» міцно зайняли своє місце, причому не тільки в лексиконі фахівців у галузі інформації, але і в лексиконі політичних діячів, економістів, викладачів і вчених. У більшості випадків ці поняття асоціюються з розвитком інформаційних технологій і засобів телекомунікації, що дозволяють на платформі громадянського суспільства здійснити новий еволюційний стрибок в якості початкового етапу інформаційного суспільства. Можливо, нове системне міждисциплінарне знання про закономірності розвитку людського співтовариства дозволить вийти на новий теоретичний рівень розуміння шляхів побудови інформаційного суспільства, уточнення концепції, стратегії, плану дії і принципових рішень у цій області. Відкрите інформаційне суспільство має створюватися для всіх і одночасно для кожної конкретної людини окремо [9].

На нашу думку в Україні є всі передумови для створення суспільства, якому притаманні ознаки «інформаційного». Однією з перших є сучасна наука. Досягнення – ідеї, отримані вченими представниками різних її галузей протягом останніх 20 років, становлять вражаючий масив нових знань, проте їх практична реалізація значно відстає. Свідченням цього є проблеми пов'язані з реалізацією окремих елементів державних інформаційної політики, на які звертає увагу світове співтовариство, зокрема й в сфері податкової та митної діяльності. Фактично інформаційно знаходиться в стані розвитку – формується.

Варто погодитись з думкою С. Л. Гнатюка та С. І. Здіорук, які стверджують, що Україна поки ще має значний науково-технологічний та людський потенціал для створення на своїй території високорозвиненої інформаційно-комунікаційної інфраструктури і повноцінної інтеграції у глобальне інформаційне суспільство. Більше того, в Україні є достатні передумови для того, щоб стати одним із лідерів інтелектуальних та інформаційних послуг на світових ринках [10, с. 96].

С. П. Барматова звертає увагу, що нова соціальна реальність, яка породжуються дією інформаційних технологій, ще тільки формуються, а їх результати – це майбутнє, що ще не відбулось. [11, с. 6].

Схожу позицію займає Б. Колесніков, зауважуючи, що незважаючи на достатньо значний рівень проникнення інформаційних технологій у суспільство, не можна стверджувати, що в якійсь окремій країні його можна класифікувати як інформаційне з позиції його базового економічної, соціальної чи культурної характеристики [12, с. 38]

Досліджуючи особливості інформаційного суспільства, їх сутність, специ

підтвердження своїх висновків дослідник наводить специфічні риси які притаманні інформаційному суспільству [13, с. 64].

Зокрема:

- основою інформаційного суспільства, виходячи вже із самої назви, виступає інформація та вільний обмін нею;
- відбувається зростання інформаційного сектору в економіці;
- інформація знаходиться у числі основних ресурсів зростання продуктивності;
- докорінні зміни у житті людей пов'язані з присвяченням значної частини життя індивіда взаємодії з іншими за допомогою самовизначення у мовленнєвих актах на письмі, й спілкуванню з іншими, в ході якого індивіди досягають більш повного і багатого втілення своїх потреб, головна з яких – потреба один у одному;
- первинною для людини стає не вартість праці, а вартість знань, накопичених у ході науково-технічної й інформаційно-комунікаційної революції, оскільки сучасне суспільство нерозривно пов'язане з інноваційною діяльністю **[Ошибка! Закладка не определена., с. 64]**.

За таких умов наукове забезпечення державної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні є засадничою умовою українського державотворення та однією з найактуальніших проблем у галузі державного управління. Концепт «інформаційне суспільство» є своєрідною моделлю бажаного майбутнього, яка слугує державі й суспільству дороговказом щодо подальшого розвитку в сучасних умовах. При цьому відмова від руху в даному напрямку створює для українців ситуацію ризику втрачених можливостей, а реалізація інноваційного курсу на інформаційну революцію також несе у собі істотні небезпеки дисгармонізації суспільних відносин і процесів [14, с. 2]

З метою забезпечення цілісності інформації, що є предметом згаданих відносин, вітчизняні вчені, фахівці в різних галузях науки здійснюють наукову діяльність з метою отримання нових знань. Важливим у цьому процесі є вивчення категорії «інформатизація», як стану, що досягається через суспільні процеси пов'язані з обміном інформацією.

В контексті формування інформаційного суспільства варто відзначити, що завдяки інформатизації досягається узгодження функціонування всіх підсистем суспільства: сфер виробництва, товарного обігу, фінансів, управління, освіти, науки, медицини, побутового обслуговування, охорони довкілля та ін. Інформатизація бізнесу значно розширює горизонти підприємницької діяльності, підвищує його стабільність і конкурентоспроможність. Інформатизація країн створює умови для їх відповідного позиціонування у світі та налагодження міждержавних зв'язків [15, с. 39].

З врахуванням викладеного та контексті дослідження правових засад інформатизації в Україні варто зазначити, що поява наукових ідей та активне їх упровадження, зокрема й у сферу права, відбулось в другій половині 90-х років. Свіченням цього є Закон України «Про Концепцію національної програми інформатизації» (1998 р.) та Закону України «Про національну програму інформатизації» (1998 о.). Саме ці правові акти стали засадами розвитку процесів соціального, економічного, технічного, правового характеру, що пов'язані з задоволенням інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій тощо.

Відповідно до чинного законодавства під терміном «інформатизація» розуміють сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [16].

Основними процесами, що обумовлюють реалізацію інформаційних новацій, є інформатизація і технологізація соціального простору **[Ошибка! Закладка не определена., с. 6]**.

Наслідки фундаментальних зсувів у соціальному житті і ментальності людей не усвідомлюються у повній мірі після того, як людина починає користуватися новими технологіями, практикувати нові види взаємодії у глобальній комунікаційній мережі **[Ошибка! Закладка не определена., с. 173]**.

Так, на думку В. І. Пожуєва у сучасному українському суспільстві інформатизація є важливим засобом організації і регулювання приватної і суспільної життєдіяльності, однією із форм закріплення і розповсюдження знань, дієвим інструментом і «матерією» управління **[Ошибка! Закладка не определена.]**.

Цей процес характеризується наступними рисами:

- обмін інформацією набуває глобального характеру, державні кордони та відстані вже не є суттєвою перешкодою для руху інформаційних потоків;
- значно зросли можливості збору, обробки, зберігання, передачі інформації, доступу до неї;
- суттєво зросло і продовжує зростати значення доступу до інформації для розвитку різних сфер людської діяльності;
- відбувається перехід до нових форм зайнятості населення, зокрема, формування нових трудових ресурсів за рахунок збільшення кількості зайнятих в інформаційно/інтелектуально орієнтованих видах робіт;
- безпрецедентно зросла кількість персональних та корпоративних контактів на глобальному рівні, розгортаються процеси формування трансдержавних і транснаціональних спільнот;
- спроби урядів обмежити вільне поширення інформації всередині їхніх країн об'єктивно призводять до гальмування розвитку таких країн **[Ошибка! Закладка не определена., с. 95]**.

Інформатизація суспільства – це соціальний процес, у якому складові його компоненти, не просто зв'язані, а є його однією цілою системою, що представляє собою якісно новий етап прогресивно наростаючого використання інформаційних технологій при виробництві, переробці, зберіганні, розповсюдженні інформації та знань в суспільстві **[Ошибка! Закладка не определена., с. 35]**.

К. І. Беляков акцентує увагу, що інформатизацію, як процес переходу до інформаційного суспільства, прийнято розділяти на етапи, які такими категоріями понять, як «електронізація», «комп'ютеризація», «медіатизація» й наступна «інтелектуалізація» суспільства. **[Ошибка! Закладка не определена., с. 36]**.

Окреслені вище етапи повинні бути реалізовані в межах державної політики інформатизації українського суспільства яка здійснюється державними органами в межах затверджених на законодавчому рівні програми інформатизації та концептуальних положень розвитку інформаційного суспільства.

Реалізації стратегії розвитку інформаційного суспільства має забезпечити побудову суспільства, яке орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на формування інноваційної моделі розвитку високотехнологічного суспільства, в якому кожен громадянин має можливість створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб дати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал для забезпечення особистого і суспільного розвитку та підвищення якості життя [17, с. 45].

Здійснюючи пошук нових знань щодо правового забезпечення регулювання інформатизації в Україні виявляються й інші проблеми теоретичного характеру, вирішення яких призведе до оптимізації процесу наукового пізнання анонсованої проблематики нашого дослідження.

Викладене вище засвідчило необхідність посилення наукового пошуку нових інструментів впливу на процес формування інформаційного суспільства та інформатизації усіх сфер суспільних відносин. Особлива роль в цьому процесі належить правовому забезпеченню. Держава, як особливий інститут формує право, застосовує його та контролює законність.

Список використаних джерел

1. Пожуєв В. І. Проблеми інформатизації суспільства в трансформаційних умовах / В. І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Запорізька держ. інжен. акад. – Запоріжжя, 2008. – Вип. 34. – С. 4-14.
2. Сазонець О. М. Стратегії інформатизації соціально-економічного розвитку країни/ О. М. Сазонець – Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8(134). – С. 294-301.
3. Беляков К. И. Управление и право в период информатизации: Монография. – Киев: Изд-во «КВШ», 2001. – 308 с.
4. Хлебнікова А. А. Становлення і розвиток інформаційного суспільства в умовах глобалізації: теоретико-методологічний контекст / А. А. Хлебнікова // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 92. – С. 170-174.
5. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции. – М.: Политиздат, 1991. – 287 с.
6. Пилипчук В. Г. Проблеми становлення і розвитку інформаційного законодавства в контексті євроінтеграції України / В. Г. Пилипчук, В. М. Брижко // Інформація і право. – 2011. – № 1. – С. 11-19.
7. Фрэнк Уэбстер Теории информационного общества / Фрэнк Уэбстер ; под. ред. Е. Л. Вартановой ; пер. с англ. М. В. Арапова, Н. В. Малыхиной. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
8. Арістова І. В. Методологічні засади розбудови суспільств знань / І. В. Арістова// Правова інформатика № 3(19) 2008 – с. 10-17.
9. Степанов В. Ю. Проблеми та перспективи інформаційного суспільства / В. Ю. Степанов. // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/02.pdf>
10. Гнасюк С. Л. Проблеми становлення інформаційного суспільства в Україні / С. Л. Гнатюк, С. І. Здіорук // Стратегічні пріоритети, №1(2), 2007 р. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/2007_1-2.pdf#page=95
11. Барматова С. П. Інформатизація та технологізація – провідні тенденції суспільного розвитку / С. П. Барматова // Світ соціальних комунікацій. – Т. 10. – К. : КиМУ, ДонНУ, КПУ, 2013. – С. 6-9
12. Колесніков Б. П. Стан та перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні / Б. П. Колесніков // Державне управління та місцеве самоврядування, 2012, № 3. – С. 37-45.
13. Гетьман І. В. Інформаційне суспільство в Україні: сутність, специфічні ознаки, законодавче підґрунтя, перспективи розвитку / І. В. Гетьман // Інформаційне суспільство і держава: проблеми взаємодії на сучасному етапі : зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф, м. Харків, 26 жовтн. 2012 р. / редкол.: С. Г. Серьогіна, В. Г. Пилипчук, І. В. Яковюк. – Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2012. – С.63-67.
14. Колесніков Б. П. Державна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні: ноосферна парадигма / Б. П. Колесніков // Теорія та практика державного управління, 2013. – №2. – Режим доступу :